

The book cover features a textured, brownish-gold background. Overlaid on this are several large, overlapping, organic shapes in shades of green, red, and purple. The central focus is a large, dark red, rounded shape that resembles a cluster of grapes or a bunch of fruit. This shape is populated with numerous small, stylized eyes, each with a dark iris and a light-colored pupil, looking out in various directions. The overall aesthetic is surreal and somewhat unsettling.

KROTITELÉ ĎÁBLŮ

LUDVÍK SOUČEK

Ludvík Souček
KROTITELÉ ĎÁBLŮ

Palmknihy 2015

Copyright © Ludvík Souček – dědicové c/o DILIA 2015
Cover design © Nikola Klímová 2015

ISBN 978-80-7486-195-6 (ePub)

ISBN 978-80-7486-196-3 (mobi)

ISBN 978-80-7486-197-0 (PDF)

OBSAH

ÚVODEM.....	6
VYPRAVĚČ POHÁDEK.....	8
KAPITOLA DESETI TISÍC KILOMETRŮ	19
ZA DZÉRÉNY	29
ZÁHADY CHALDZAN-DZACHU	36
PODIVNÉ SOJOMBO	46
NA VĚTRNÉ CESTĚ.....	58
NERGŮJ	67
PÍSEČNÝ DRAK	75
V ULÁNBÁTARU	87
DOUPĚ	98
POSLEDNÍ DĚJSTVÍ	112

Běží velbloud horami
bez krku a bez tlamy.
Co je to?
(Cesta)

Mongolská hádanka

Neznámý velitel – tygr
a peklo – neznámý kraj.

Mongolské přísloví

ÚVODEM

Proč vlastně chci psát o zážitcích, které už jsou dávno minulosti, o lidech tak nebo onak ztracených z očí? Vzpomínky blednou, stávají se pouhým obrysem skutečnosti jako stará fotografie, zažloutlá a pokrytá skvrnami plísně. A je to tak dobře. Kdo z nás by unesl celý náklad minulosti, všech drobných i velkých bolestí, nepříjemností a nezdarů? Občas ale přece jen zůstane nějaká událost i přes propast let tak živou a zřetelnou, že ji nelze přejít, zamlčet, zapomenout.

Příběh, který dnes začínám psát u okna, otevřeného do jarního večera, bzučícího vzdáleným hlukem jezu, vypráví o dobrodružství odehrávajícím se daleko odtud, mezi červenými skálami, posypanými zářivými zrny chalcedonů a achátů. Dnes již není důvod o něm mlčet. To, co napíšeš, může být stěží zneužito novými Krotiteli ďáblů. Je to, myslím, romantické vyprávění – ale mně tehdy připadalo všechno docela prosté, samozřejmé a někdy strašně únavné. Dýmající duny, šlehané jemným pískem, šedý opar prachu nad poušti, skály rozžhavené jako pec a ostré jako břitva – k tomu všemu se však teprve dostaneme, až nadejde správný okamžik.

Ted' chci jen vysvětlit, proč jsem se právě já, zoolog a velmi chatrný spisovatel, pustil do obtížného díla: pro malou, bodavou střepinku minulosti. Pro obó, navršené v nejpuštější krajině, jakou jsem kdy poznal. Pro vše, co se událo mezi uveřejněním dvou kratičkových zpráv, které jsem postupně vystříhl a vlepil do oškubaného cestovního deníku. Pokud si jich v novinách vůbec někdo povšiml (o čemž silně pochybuji), dozvěděl se z první, že do Mongolské lidové republiky odcestovala skupina československých vědců; druhá, ještě kratší, oznamovala jejich návrat. Takových zpráv má každý pořádný redaktor několik v zásobě pro případ, že by se sazárna dožadovala vyplnění prázdného místa mezi články. Je tedy, jak vidíte, víceméně náhoda, že se obě zprávy vůbec v novinách objevily – ale já stavěl vlastníma rukama obó z rudých balvanů na planině, kde kolem bot proudil písek jak mělká a velmi rychlá řeka, zaplavující kraj od obzoru k obzoru, a kde obrovské kosti pravěkých ještěřů, napůl skryté v přesypech, byly daleko spíše doma než naše auto, zapadlé po nápravě do písečné povodně.

Poprvé v životě tedy začínám psát něco jiného než vědecký článek nebo pravidelnou měsíční zprávu o činnosti preparátorů muzea, o návštěvnosti zoologického oddělení a o přednáškách, které jeho zaměstnanci uspořádali. Je to příběh o Krotitelích d'áblů, o Vyprávěči pohádek, o červu olgoj-chorchojovi, o bílých plstěných jurtách a o žluté obloze, plné slunce. Za tím vším však pořád vidím tmavorudé obó, ztracené v poušti daleko za Dalan Dzagadem. Jeho obraz mě doprovázel až sem, k oknu obrácenému do jara a k hučení jezu. Dokud nebude vyplněna prázdnota mezi dvěma kratičkými novinovými zprávami, dotud nesplatím svůj dluh Vyprávěči pohádek a lidem Altan – delchi, Zlaté matky země, s nimiž jsme čelili smrti ve velmi ošklivé podobě.

Obávám se, že píši příliš zmateně. Vzpomínky se derou na povrch současně, splétají se a matou. Je čas začít docela od počátku podle nitky deníku, s písmem tu výborně čitelným, psaným v pohodli jurty nebo dokonce chladné klášterní cely, tu vybledlým sluncem a roztrhšeným horečkou. Nitka se však nikde nethrá a bude nás bezpečně doprovázet.

VYPRAVĚČ POHÁDEK

Mezi svými lidmi
jinou tvář nenosil.
Mezi nepřáteli
neměl jinou tvář.

Tajná kronika Mongolů

Vše začalo velmi dávno, za druhé světové války, vlastně už před ní. Kdybychom ovšem chtěli stopovat počátek událostí a prokopávat se vrstvami času až na samý kořen, došli bychom ještě daleko hlouběji a na ciferníku kalendáře by valem ubývala léta, desetiletí.

Vezměme raději všechno zkrátka.

Můj příběh začíná patnáctého dubna jednoho roku, kdy jste byli t a k h l e malí, pokud jste ovšem byli vůbec na světě. V lesích se ještě tu a tam povalovaly rezavé trosky německých tanků a kolem silnic ležely pomačkané karosérie aut s vytlučеныmi reflektory. Kluci se dívali s otevřenou pusou za každým tryskovým letadlem a do kosmu létali leda hrdinové fantastických románů.

Letopočet jsem ostatně skoro zapomněl a za pár let jej zapomenu určitě, že však bylo patnáctého dubna, vím bezpečně a přesně. Vždyť je to datum náramně slavné, dlouho očekávané a tak důležité, že jsem mu zatím každý rok obětoval celý jeden den z dovolené. Právě tehdy to však nebylo tak docela jednoduché. Zřizovali jsme teprve své muzeum, každý den přicházely nové zásilky, hromada nezkušených lidí se hemžila po schodech nahoru a dolů a k dovršení všeho se dveře ani netrhly návštěvami „nezištných dárců“ ve věku mezi osmi a osmdesáti lety. Doslechli se o našem ústavu nebo si o něm přečetli neprozřetelnou zprávu horlivého redaktora krajského deníku. Přinášeli – většinou v papírových pytlících – všelijaké kameny bez označení nalezišť, ptačí vejce, amatérsky vycpané lovecké trofeje, parohy, které zřejmě doma na půdě překážely, občas také živé slepýše a ještěrky. Několik dní jsme pro dobrou vůli všechno s díky přijímali a skládali, kam se dalo, naši zaměstnanci si neměli mezi hromadami všelijakého haraburdí kam sednout a kde položit termosku s kafem. Pak už to bylo na ředite-

le přece jen trochu moc. Posadil mě jako nejkldnější a zdvořilé diplomacie schopnou osobnost do kamrlíku, kde měl v daleké budoucnosti vládnout pokladník (až ho ovšem získáme), a od rána do odpoledne jsem udílel rady a pokyny, většinu darů zdvořile odmítal a tu a tam něco s díky přijal. Mezitím jsem pro zpestření běhal do třetího patra, kde bylo moje zoologické oddělení, abych alespoň tu a tam dohlédl na vybalování beden zaslaných Národním muzeem, na konzervování sbírek hmyzu, katalogizaci, zařizování laboratoře a ještě asi na tisíc dalších maličkostí.

Když jsem čtrnáctého dubna řediteli nadhodil, že si vezmu druhý den dovolenou, zhrozil se a chvíli vykládal o pocitu odpovědnosti, o krajně nevhodné době a o přímo vražedně chladném počasí, přičemž měl ovšem na mysli jen a jen „nezištné dárce“, s nimiž se bude muset zabývat místo mne. Nakonec – přirozeně – dovolenou podepsal. Netušil, chudák, že mě uvidí v muzeu až za mnoho měsíců... Nu – já jsem to netušil taky.

Večer jsem zamilovaně vybalil své „nádobíčko“, složené ve starém, vyrudlém batohu, který mě provází už hezkých pár let. Z hliníkových krabiček se usmály něžně chmýřité krasavice, Spider Fly, Wet Fly, Dry Fly i Palmer Fly, jedna krásnější než druhá, rozechvělé i nejjemnějším závanem dechu, jako by toužily užuž letět mezi mladými olšemi. Spider Fly, Dry Fly a ostatní fešandy nejsou totiž ničím jiným než umělými muškami a patnáctého dubna začíná rybářská sezóna na pstružích potocích. Muškaření. Zkrátka – korunovace rybářského sportu.

Možná že pro rybaření nemáte patřičné pochopení a že znáte ryby leda z nálepek konzerv v rajském protlaku, rybáře jen jako zasmušilé, nehybné postavy na lodičkách a terče dobrých i horších vtipů. Ale muškaření, panečku, to je jiná! To jsou divoké potoky a zlatavé tůňky s číhajícími dravci, to je voňavý devětsil a podběl, to je desetiboj s vodou, balvany a zrádnými mokřadly, kam v mžiku zajedeš až po pás, to je umění jemného, elegantního pohybu zápěstí, vrhajícího obloukem lehounkou mušku právě před mlsné huby kropenatých pstružích krasavců. A pak, jako vyvrcholení, divoký boj, kdy na tenkém vlasci zápasí ryba proti lidské chytrosti a zkušenosti...

Nedivte se, že pro mne začíná opravdová rybařina právě až patnáctého dubna, i když v našem černém kraji, plném kouře, mlhy a pro-

padlin, v místech, kde ještě před několika desítkami let těžili havíři na samém povrchu uhlí, sedí už čtrnáct dní kolem rezavých tůněk „skalní“ rybáři, usilující lstivě malinkými kuličkami těsta podle zcela spolehlivých a tajných receptů o životy karasů a línků.

Nemohl jsem usnout. Ještě v noci jsem se pro jistotu dotápal k batochu, zatočil starým dobrým „perfektem“, muškařským navijákem, zavřel brzdou, je-li v pořádku, a teprve pak jsem spal bez výčitek svědomí. Potom že postrádám cit odpovědnosti...

Ráno bylo překrásné. Na obloze ještě dohasínaly hvězdy, když jsem už na dvoře muzea sakroval a foukal si na klouby prstů, odřené klikou při natáčení Sígfrída. Sígfríd byl jednou z miliónů objektivních příčin, proč Němci nevyhnutelně museli válku prohrát. Byl to potměšilý a napohled přímo ohyzdný bojový automobil se zkoseným krytem kapoty, takže na silnici vypadal, jako by stále čenichal po stopě zlého činu. Našel jsem ho v příkopu poblíž města hned po revoluci, když jsem přijel zajistit a upravit budovu příštího muzea. Vypadal tak zbědovaně, že mi ho národní výbor bez námitek přidělil zároveň s přátelským upozorněním, kde bude zřízena nejbližší sběrna kovového šrotu. Seskupením celé řady zázraků však Sígfríd, jak jsem ho mstivě nazval, jezdil, a stal se dokonce v okolí dost populárním. Sedláci, klímající s nezbytnou fajfkou mezi zuby na kozlíku, bleskurychle seskakovali a popadali valachy za uzdu, jakmile uslyšeli jeho vzdálený rachot. Byl v tom kus lidové moudrosti – setkání se Sígfrídem snesl bez nervového ořesu jen kuň hluchý jako poleno nebo vycvičený pro frontu.

Nakonec jsem přece jen vyjel, vybaven štípaným prutem, gumovými kalhotami a batohem, uložený v místech, kde kdysi Sígfrída zdobila zadní sedadla. Za chvíli jsem už stál na zarostlém břehu nejkrásnějšího pstružího potoka na světě zrovna v hodině, kdy se lehká jarní mlha protrhává a ptáci nasadí k parádním áriím. Nu – a potom bylo všechno to, co jsem už, tuším, popsal: devětsily a podběly, desetiboj se zákeřnou stezkou, ztrácející se v nejne očekávanějších místech pod kolmými skálami, kde jsem se musel nad kolena brodit. A hlavně pstruzi, nádherní pstruzi...

Ani jsem nevnímal, že sluníčko už vystoupilo dost vysoko a vysušilo rosu na mladé trávě. Stál jsem zrovna za olši, skloněnou nad slibnou tůňkou, a prohledával opatrnými vrhy mušky jeden kout po druhém, pečlivě se ukrýváje za kmenem, aby můj stín nedopadl ani na

cípeček hladiny, když mě přepadl protivný a nepříjemný pocit, že někdo stojí za mnou. Znáte to, vidíte? Vzápětí jsem si řekl, že jsem blázen, že jsem ty dny a noci v muzeu asi trochu přeháněl a že bych si měl vzít delší dovolenou, když už trpím stihomamem i tady, za sedmerými závory zatopených kusů stezky – a vtom se kousek za mnou ozvalo tiché, jakoby omluvné zakašlání.

Několik věcí se událo najednou. Trhl jsem rukou a moje nejlepší partrížka z koroptvího peří navždycky zůstala i s kusem utrženého vlasce někde pod spleť kořenů. To za prvé. Za druhé jsem zaklel, což je v takové situaci lidské a zcela pochopitelné. A za třetí jsem přes rameno uviděl malého, kulaťoučkého človíčka v pečlivě upnutém zimníčku a v širokém černém klobouku. Seděl na bobku a napjatě sledoval, co provádím.

„Fujtajxl, člověče,“ vyjel jsem, „kde jste se tu vzal? A co tu děláte?“

Človíček zdvořile pozdvihl klobouk, jako bychom se nesetkávali v lese, ale na promenádě.

„Promiňte, prosím, nechtěl jsem rušit. Pokud je mi známo, vyžaduje tento způsob lovu klid a obezřetnost.“

„To vyžaduje. Jenže jste mě polekal tak, až jsem urval nejlepší mušku...“ postěžoval jsem si a přehraboval se v krabínce, hledaje vhodnou náhradu.

Zpod černého klobouku se ozvala rozpačitá omluva.

„Smím se podívat, dovolíte?“

Pokrčil jsem rameny. Človíček přistoupil a se zájmem sledoval, jak se hmoždím s očkem na vlasci a navazuji mouchu, která se mi zdála dost pestrá pro slunečný den, dost malá pro jarní lov a zároveň dost velká pro tenhle potok – zkrátka schopná oklamat i zkušeného a ostrážitého pstružího bojovníka.

„To je zajímavé,“ užasl můj pozoruhodný společník, „domníval jsem se, že chytáte na opravdové mouchy nebo alespoň na jejich dokonalé napodobeniny, a zatím tu vidím jenom chomáčky barevných peříček...“

„Jsem stoupencem skotské muškařské školy, která nenapodobuje otrocky přírodu jako anglická,“ vysvětloval jsem, „a spoléhá se taky trochu na fantazii ryb.“

Človíček se vážně uklonil, jako by děkoval za poučení. „Myslím, že bych... za těchto okolností... dal také přednost skotské škole. Případá

mi jaksi sportovnějšší, nemyslíte, doktore?“

Doktore!

Ted' jsem si uvědomil, že zatím neodpověděl na přirozený a oprávněný dotaz, odkud se tu vzal a co tu chce, že vykládám jako na instruktáži rybářského dorostu a že mě ten člověk nejspíš zná, i když jsem ho docela jistě nikdy neviděl. Mám dobrou paměť na obličej, zvlášť jsou-li tak neobyčejné jako jeho. Měl oči nápadně daleko od sebe, bystré a pronikavé, smolně černé vlasy a v kulatém obličejí až překvapivě energickou bradu. Lícní kosti a snědá pleť vzdáleně připomínaly nějakou východní národnost, nejspíše Vietnamce nebo Korejce.

„Snad. Ale jak jste se sem dostal?“

Překvapeně zdvihl obočí.

„No – přece pěšinou ! A kde nebyla, tak rebus desperatis, čili vida nezbytí, vodou...“

Opravdu ! Ted' teprve jsem si povšiml, že má pod suchým zimníkem kalhoty a boty promočené a že za ním zůstává mokrá cestička jako za hastrmanem. Opřel jsem prut o olši. Nejsem sice zrovna pápěrka, ale kdopak ví, co ten blázen (kdo jiný se může brodit v zimníku za chladného dubnového rána?) provede v nejbližším okamžiku. Rebus desperatis ! Já ti dám rebus desperatis!

Človíček zdvihl omluvně dlaně.

„To je maličkost. Víte, já jsem přišel za vámi. Jste přece doktor Filip, že?“

„Ano – ale kdo vám...“

„Ředitel muzea. Popsal mi Sígfrí... váš automobil i místo, kde nejspíše budete.“

Tak je to tedy! Krevní msta nadřízeného, přijímajícího místo mne „nezištné dárce“. Když už mi musel dát dovolenou, alespoň za mnou poslal šilence. No počkej zítra! Ted' ovšem bylo třeba provést naléhavou záchrannou akci.

„Svlékněte si kalhoty a boty, člověče! Honem, dělejte!“ zahartusil jsem přes rameno a dal se do sbírání pokud možno suchých větví a loňského listí. Za chvíli plápolal ohníček a nad ním se sušily človíčkovy kalhoty, ponožky a boty. Seděl na balvanu jak lesní skřítek, zabalený do zimníku, který si zřejmě při brodění pečlivě vykasal a tak ho zachoval „schopný provozu“.

„Když už tedy díky vám nemohu rybařit, budeme si alespoň hezky povídat, ano?“ navrhl jsem, když už byla záchranná akce v proudu. „Tak co vlastně ode mne chcete? A kdo račte být? Máte sbírku motýlů? Nebo to jsou kameny?“

Zamrkal bystrýma očima a vytáhl z kapsy pytlík bonbónů. Když jsem rozhořčeně odmítl, strčil sám jeden rozvážně do pusy.

„Dovolíte-li, obrátím pořadí otázek. Já jsem Vinař. Vinař z národopisného oddělení... vlastně teď pracuji na ministerstvu zahraničí. Vždycky na to zapomenu. Promiňte!“

„Vinař? A z národopisného oddělení? Snad ne Karel Vinař?“

Človíček, vlastně teď už ne anonymní človíček, ale Vinař, jehož ryze české jméno rozptýlilo domněnky o Vietnamu a Koreji, stydlivě přikývl.

„Karel Vinař, Srovnávací studie o pohádkách přírodních národů?“

Zase kývnutí.

Prohlédl jsem si ho pozorněji, se zájmem. „Srovnávací studie o pohádkách přírodních národů“ jsem už dlouhá léta považoval za vzor podobných knih a jako zoolog jsem je četl znovu a znovu. Byly skvělým dokladem o nejrozmanitějších druzích vztahů obyvatel všech pěti světadílů ke zvířatům.

„Sbírku motýlů ani kamenů nemám,“ pokračoval, „i když jsem na nějakou klidnou zálibu už často myslel – ale to víte, doktore, čas, čas a zase čas! Chronický nedostatek času ve spojení s tuláckým životem. Kristepane, ještě ke všemu stěhovat krabice s motýly... Víte, že jsem vlastně celá léta broudil světem ve vašich stopách a tu a tam se mi dokonce podařilo vás předejít?“

„Opravdu?“ podotkl jsem zdvořile a odsunul pro jistotu boty kousek dál od ohně, upozorněn varovným pachem přiškvařené kůže.

„Namouduši! V Samarkandu na jihu Uzbekistánu jsem byl současně s vámi – jenže vy jste měl tehdy jiné starosti. Pracoval jste, tuším, zrovna ve Výzkumném ústavu zootechniky... Nemám pravdu? Tak vidíte. A já poslouchal a zapisoval písně při dutáru. Pamatujete se ještě, doktore? Vzpomínáte na píseň o hrachu, kterou si zpívali Darchati na počátku každé hostiny? Nebo jste už docela zapomněl?“

Ne, nezapomněl jsem. Nezapomněl jsem ani na fantastickou zříceninu mešity Bibi-chanum, jejíž klenba by prý stačila, i kdyby se zřítilo nebe. Nezapomněl jsem na černou desku Timurovy hrobky, tak